

mass literature are based on different criteria: genre specificity, prevalence, success. Most often mass literature is regarded as the opposite to “highbrow”, “serious”, “elite”. The definitions of mass / popular literature depend on the concepts of mass / popular culture, within which they had developed.

Key words: mass culture, mass literature, popular literature (fiction), trivial literature, masscult, terms.

Оксана ФІЛАТОВА

© 2009

ВІД „СМЕРТІ” ДО „РЕАНІМАЦІЇ”: МЕТАМОРФОЗИ АВТОРСТВА В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

АНОТАЦІЯ

У статті робиться спроба виокремити загальний вектор осмислення гуманітарною думкою помежів'я ХХ – ХХІ століть найбільш дискусійної в літературно-теоретичній практиці проблеми – автора.

Ключові слова: автор, скриптор, суб'єкт писання, авторська функція, „біполярна єдність”.

Літературознавчий процес двадцятого століття щодо вивчення однієї з найбільш дискусійних у теоретичній практиці проблем – автора – позначений очевидними синусоїдальними коливаннями: від підкресленого „дистанціювання” на початку минулого століття до перспективного розвитку в „радянській школі” М.Бахтіна-В.Виноградова-Б.Кормана, від артикульованого імперативу „смерті автора” до зворотної реакції 1990-х років – „теоретичного воскресіння” суб'єкта, його відновлення після нищівної критики ... постструктуралістської доктрини” [12, с.126]. Історія можливостей і обмежень, взаємодії та протиборства наукових концепцій у дискурсі авторства, як нам видається, стала логічним підтвердженням універсального закону культури, що передбачає, згідно з відомою думкою Ю.Лотмана, конфліктне поєднання як мінімум двох одночасно протилежних і взаємодоповнюваних тенденцій [15, с.647-661], репрезентованих в динаміці реального культурного процесу. Відтак спробуємо окреслити специфіку означеної дихотомії в контексті критичного аналізу та узагальнення основних літературознавчих досліджень категорії автора.

Ю.Габермас, досліджуючи проблеми „громадянства і національної ідентичності”, щодо специфіки європейського суспільно-історичного процесу зауважував: „До середини 1980-х років історія начебто поступово увійшла в той кристалічний стан, котрий відомий як постісторія, якщо використовувати визначення, дане Арнольдом Геленом для того дивного відчуття, коли „все змінюється, але нічого не рухається далі”. <...> Тимчасом цей настрій змінився. Історія мобілізувалася, набула пришвидшення і навіть завирувала. Нові проблеми зсувають старі перспективи, і, що важливіше, відкриваються нові перспективи майбутнього, з'являються нові точки зору, що відновлюють нашу здатність до розуміння альтернативних напрямів дії” [5, с.50]. Чи не з більшою вірогідністю можемо адресувати твердження відомого німецького політичного філософа й соціолога українським реаліям останнього десятиліття ХХ – початку ХХІ століття, позначеним політичною активністю і соціальною креативністю, інституціональними змінами, інтенсивною інтелектуальною роботою. Кардинальні перетворення ініціювали перегляд попередніх наукових досягнень і пошук нових парадигм естетичного досвіду. Зокрема в умовах активного формування постколоніального літературознавчого дискурсу (post вживаємо в методологічному, не в діакронному науковому аспекті – О.Ф.) окреслилися проблеми не лише „переборення старих уявлень та підходів”, але й творення власних, акцентовано орієнтованих на національний досвід теоретико-методологічних концепцій [10, с.516, 421]. У сучасних координатах з-посеред актуальних і „найбільш перспективних” методологічних проблем літератури як науки, за визначенням Г.Сивоконя, постало завдання „осягнення САМОТОЖНОСТІ ПИСЬМЕННИКА як неповторно-індивідуального ЗАКОНУ творчості, де

принципу, вироблені <...> протягом літературного шляху реалізуються з більшою чи меншою повнотою у цілому творчому спадкові...” [18, с.7].

Отже, здавалося б, на перший погляд, ґрунтовно й різноаспектно досліджена попередниками (М.Бахтіним, В.Виноградовим, Б.Корманом та ін.) проблема автора-творця в умовах нової літературознавчої парадигми виявилася актуалізована нагальною потребою „модернізації” теоретико-літературного матеріалу з опорою на власну традицію та критично осмислений зарубіжний досвід. З іншого боку, у вітчизняному літературознавстві помежів’я ХХ-ХХІ століть щодо автора й авторства в цілому досить помітно виявилася полярна до традиційної класичної парадигми позиція, теоретичні горизонти якої окреслюються категоріями ігнорування / заперечення статусу автора як повноправного суб’єкта творчої діяльності (особливо в літературі постмодернізму). Маємо на увазі явище, означене науковцями „кризою авторства” з властивою йому тенденцією до деперсоналізації творчого начала та десакралізації авторської позиції в художньому творі, ініційоване артикульованою західноєвропейською та американською критикою концепцією „смерті автора”. Не вдаючись до коментування чи проєкції методології „постструктуралістсько-деконструктивістсько-постмодерністського комплексу” (І.Пльїн) у вітчизняному літературознавчому контексті, дозволимо собі лише локальний виклад стратегії конструювання основного постулату радикальної доктрини – „теоретичної анігіляції суб’єкта” творчості [13, с.266], що, як відомо, певною мірою інспірувала переосмислення категорії автора в теоретико-методологічних та історико-літературних дослідженнях сучасних українських науковців.

Євро-американський літературно-теоретичний мейнстрим „недовіри до автора” (В.Шмід) сформувався приблизно в кінці 40-х років ХХ століття в контексті відмежування від традиційної метафізики з її субстанціалізмом, критики філософії ірраціоналізму й інтуїтивізму та „синтетичного гуманізму” (Г.Косиков) і знаменував собою загальну тенденцію дискредитації особистісного начала. Чимало дослідників сходяться на думці, що методологічним імпульсом до критики теорії автора, а згодом – теоретичної ревізії концепції автора в кінці 60-х – середині 80-х років стало перенесення дослідницької проблематики зі сфери суб’єктності на лінгвістичний рівень „граматологічного аналізу” (термін Ю.Крістевой) естетичних відношень. Стаття Р.Барта „Смерть автора”, означена „кульмінацією критики ідеології інституту літератури з його двома основними опорами: мімесисом і автором” [12, с.161], як і проголошена роком пізніше полемічна доповідь М.Фуко „Що таке автор?”, задекларувала постструктуралістський варіант „смерті суб’єкта” творчої діяльності – „батька і господаря свого твору”.

Звернімо увагу, якщо Р.Барт, звертаючись до „постаті Автора”, обумовлює його вилучення й заміну сучасним скриптором як „суб’єктом писання”, що „несе в собі не пристрасті, настрої, відчуття або враження, а тільки неосяжний словник” [2, с.389], суто лінгвістичними позиціями, то в інтерпретаційній парадигмі М.Фуко автор розглядається у значно ширшому – філософсько-культурологічному – контексті як „автор-функція”, „елемент дискурсу” з „вільною циркуляцією” значень [26, с.447]. Усвідомлюючи, що „той, хто говорить (у самому творі), – це не той, хто пише (в реальному житті), а той, хто пише, – є не той, хто існує” [1, с.412], і Р.Барт, і М.Фуко принципово заперечують отождошення автора-творця з реальною постаттю митця, „вигаданим оповідачем” чи героєм твору (у цій позиції вони близькі до класичного розуміння суб’єкта в концепціях М.Бахтіна, В.Виногорова та ін.) і акцентують на нівеляції авторської індивідуальності, власне, самим процесом „письма” (щоправда, Р.Барт досліджує „письмо” на рівні знаків, фокусом аналізу „письма” М.Фуко є дискурсивний рівень – О.Ф.).

У той же час, з одного боку, подібно до Р.Барта, М.Фуко проблематизує суб’єктивність автора в умовах нової соціокультурної ситуації, переконуючи в девальвації категорії автора, з іншого – визнає абсурдність „заперечувати існування суб’єкта, який пише та вигадує”, зрозуміло, осмислюючи в цьому контексті автора не „індивідом, який промовив або написав текст, а принципом групування дискурсів, єдністю і джерелом їхніх значень та центром їхньої зв’язності” [25, с.64, 62]. Цікаво, що французький культуролог, фокусує увагу на „функції автора ... породжувати кілька „я”, кількох суб’єктів” [26, с.451], переконливо окреслює роль *конкретного власного імені* автора (як і інших чітких „знаків” авторської присутності), тим самим не підтримуючи проголошеної Р.Бартом та іншими постструктуралістами позиції анонімного простору тексту. Як доводить дослідник еволюції постмодернізму І.Пльїн, у роботах пізнішого періоду М.Фуко кардинально переглянув проблематику суб’єкта: „якщо раніше... суб’єкт „вмирав” у тексті як його автор, то тепер як „носій волі і влади” суб’єкт і в ролі автора тексту

знаходить деяку, хоч і обмежену легітимність (а разом і відносну свободу як активний „відтворювач дискурсивних і соціальних практик”) [12, с.93].

Показово, що подібні суперечності інтерпретаційних підходів не були лише прерогативою літературно-теоретичних рефлексій одного М.Фуко, цілком очевидно вони були характерні й для Р.Барта, який з часом відійшов від категорично однозначної позиції лінгвістичної детермінованості творчого суб'єкта (І.Льїн пов'язує чергову зміну парадигми „незадоволенням від практики „текстового аналізу” та долученням критика до концепції „еротичного тексту” [12, с.93] – О.Ф.). Беззаперечними аргументами еволюції поглядів Р.Барта щодо спільної для структуралізму й постструктуралізму ідеї „смерті автора” можуть бути висновки, артикульовані в теоретичних працях початку 70-х років: „Від твору до тексту” та „Задоволення від тексту”. Маніфестований *de jure* в „Смерті автора” скриптор / „суб'єкт писання”, як виявилось, *de facto* „з'являється” в тексті в образі „привида Автора”, „гостя”, відображається „як один з персонажів, фігура, що виткана на килимі ..., так би мовити, „автор на папері” [2, с.419] або навіть – „лик (але не його зображення і не його проєкція)” [2, с.483].

Подібна дихотомія щодо теоретичної елімінації категорії автора об'єднує М.Фуко і Р.Барта з Ж.Дерріда, який, з одного боку, доводить, що відсутність центру, а відтак і відсутність автора („трансцендентального означуваного”) як експліцитного репрезентанта центру є запорукою „можливості гри значень до нескінченності” [7, с.354]; з іншого – припускає, що здатність письма до одночасного руйнування / створення суб'єкта, є „не що інше, як саме конституювання суб'єктивності”, яка „здатна з'явитися лише в момент власного зникнення” [6, с.196-197]. Посутньо зауважимо, що Ж.Дерріда постулює ще й третій варіант обґрунтування власної теоретичної позиції, як нам видається, аморфний конгломерат двох попередніх тверджень, що наочно підтверджує вразливість концепції „смерті автора”: „я не говорив, що не існує центру і що ми можемо обходитися без центру. Я вважаю, що центр є функцією. <...> І ця функція є абсолютно необхідною, як і абсолютно необхідним є суб'єкт. Я не руйную суб'єкта, я його розташовую. <...> Питання полягає тільки в тому, звідки він береться і як функціонує” [8, с.476].

Власне, амбівалентний характер аргументації усвідомлювався й самими теоретиками постструктуралізму, але інтерпретувався ними „як необхідна діалектика” [23, с.30]. На нашу думку, сутність цієї „діалектики” в західному літературно-критичному дискурсі авторства „прочитується” за доволі чіткими координатами схеми „ствердження-через-заперечення” або, перефразовуючи сучасного американського аналітика постструктуралістської естетики А.Ліндсея, відтворення категорії автора в самому процесі проголошення його смерті [28, с.20-21].

Звернімо увагу на той факт, що активні спроби французьких теоретиків елімінації автора призвели до зміни акцентів. Зокрема рецептивна естетика й критика визнала найважливішою категорією, „законним” творцем літературного тексту читача – „особу без історії, без біографії, без психології” [2, с.390], що зводить в єдине ціле всі смислові лінії „письма”. Феноменологія, фокусуючи увагу на свідомості як властивості суб'єкта творчо „вписувати” окремі події, явища, враження, відчуття в „тотальне поле інтелектуального предметного конструювання” [16, с.297], констатувала функціонування в тексті „плинного” „я” автора, яке репрезентує не „буття-свідомість”, а „становлення-свідомість” [17, с.269] (хоча про абсолютне заперечення автора як текстуальної категорії ні в рецептивній, ні в феноменологічній теорії не йшлося – О.Ф.).

Також цілком очевидно, що радикальна переакцентація позиції автора за формулами „смерті автора”, „авторської функції”, „децентрації” суб'єкта актуалізувала „народження” нових категорій, точніше, „нове обґрунтування й новий прaxis старих категорій-імен” [19, с.91]. Означене явище має безпосереднє відношення до концепції інтертекстуальності Ю.Крістєвої. Творчо переосмисливши теорію діалогізму М.Бахтіна, акумулювавши ідеї Р.Барта, Ж.Дерріда, М.Фуко, дослідниця атрибутувала власний літературно-теоретичний проект, що визначав позицію „суб'єкта-в-процесі” (термін Т.Мой) пізнання мистецтва та історії, а відтак і позицію автора як „перетворену в пустий простір проєкцію інтертекстуальної гри” [27, с.267]. Стверджуючи, що „діалог виводить особистість із гри” [14, с.446], одна з найпослідовніших теоретиків літературознавчого постструктуралізму постулює думку щодо імперсонального характеру „гри”, у якій авторіві, оскільки „він – ніхто і ніщо” в тексті, визначається лише „роль провідника” з історії – в дискурс і навпаки. Автор „стає втіленням анонімності, зяяння, пропуску для того, щоб набула існування структура як така” [14, с.439], – вважає Ю.Крістєва. Перебування творця в „лоні цієї анонімності, нуля”, за логікою дослідниці, проєктує „іншого” – категорію читача-інтерпретатора, який і репрезентує функцію автора як смислового центру літературного тексту.

Вилучення зі сфери художньої комунікації „герой – автор – читач” найважливішої студії і смислоутворюючої ланки” [4, с.16], як засвідчує досвід найновіших наукових центрів, спровокувало „вседозволеність читача та його уяви в продукуванні нескінченної, неконтрольованої ланцюгової реакції рецепції художнього тексту” [11, с.13]. У свою чергу презумпція множинності інваріантних прочитань, вседозволеність герменевтичного тлумачення, відсутність аргументованих критеріїв для визначення смислу художнього твору, мовний релятивізм [4, 19, 23] стали вагомими аргументами в зворотній реакції західного та американського літературознавства початку 1990-х років – процесі повернення / „реанімації” автора-творця. Антиавторським тенденціям „як спробам звільнитися від більш важливих категорій, а саме: від відповідальності”, – сучасні дослідники протиставили принцип діяльності, в основі якого естетична формула М.Бахтіна „мистецтво і відповідальність” [3, с.5-6]. Як авторитетно заявляє дослідник із Ольденбурзького університету М.Фрайзе (учасник першої міжнародної спроби протидіяти боротьбі з автором – колективної літературно-теоретичної праці „Автор і текст”, 1996 р.) лише за допомогою бахтінського терміну відповідальності, можливо відновити автора як центр, навколо якого кристалізується художній смисл [23, с.32].

В означеному нами контексті теоретичної „смерті автора” закономірно виникає питання, якою мірою це твердження знайшло відгук у вітчизняній науці про літературу? Попередньо ми вже вказували, що процес одностороннього концептуального рішення постструктуралізму щодо суб’єкта творчої діяльності інспірував в українському літературно-теоретичному дискурсі певні спроби теоретичної „редукції” автора. Проте більшість українських дослідників сходяться на думці, що проблема автора як „найголовнішого рушія літературного процесу” (А.Ткаченко) була й залишається центральною в сучасній філологічній парадигмі, адже „заперечувати існування автора-людини, це заперечувати існування автора-Барта, автора-Фуко. Заперечувати існування структури та її ядра – це заперечувати існування Сонця, Землі, Парижа, людини” [20, с.11]. В цілому, послуговуючись словами І.Фізера можна говорити, що в українському літературознавстві „ні „смерть автора”, ні „смерть літератури” широкого емпіричного втілення” [22, с.52] не знайшли. Не вдаючись до аналізу природи такого феномену, серед об’єктивних причин, що визначали пріоритет авторства в літературно-критичній парадигмі радянського періоду (маємо на увазі не хронологічну ознаку, а вказівку на якість і специфіку мислення), виокремимо насамперед суспільно-політичний фактор, позаяк у складних умовах ідеологічного диктату діяльність автора-творця ідентифікувалася не лише у творчому, а в значно ширшому – національному, соціальному, історичному тощо – контексті. Крім того, переконливо доводить професор славістики Р.Фігут, у гуманітарній парадигмі країн соціалістичної орієнтації (зокрема в польських і чеських структуралістів) питання про автора художнього твору ніколи не було повністю забутим, хоча б через тиск марксистської літературної критики [24, с.53-54].

Зрозуміло, що після тривалого перебування у специфічній зоні регламентації вітчизняне літературознавство інтенсифікувало прагнення до набуття методологічної самостійності (навіть в умовах схильності сьогоденних наукових проєктів до „аплікації сучасних зарубіжних теоретико-методологічних схем на український матеріал” [9, с.151] – О.Ф.), і цей процес, не маємо сумніву, став каталізатором наукових рефлексій проблеми автора (зокрема на матеріалі національної і класичної, і сучасної літератури). Відтак у контексті конкретного історико-літературного аналізу предметом ґрунтовних досліджень постали стратегії конструювання (О.Корабьов) та типологія „образу автора” (С.Руссова), форми функціонування „авторського голосу” (О.Лапко), специфіка співвідношення автора й персонажа (Я.Масалха), автора й читача (Т.Черкашина), проблеми авторської свідомості (М.Гіряк, Р.Гончаров, М.Кодак, А.Островська) тощо. Комплексною спробою здійснити узагальнення теоретико-літературного осмислення феномену автора, точніше, співвіднести попередні досягнення з досвідом сучасної гуманітарної думки та практики, стало видання колективних наукових збірників „Проблема автора: онтологія, типологія, діалог” (2006), „Автор і авторство у словесній творчості” (2007). По суті, вперше за останні два десятиліття українські та зарубіжні вчені на аналітичному полі спільного видання, засвідчивши подібність ключових установок (попри окремі відмінності в їх літературно-критичній інтерпретації та змістовому втіленні), не лише чітко специфікували проблематику суб’єкта творчої діяльності в сучасному критичному дискурсі, але й запропонували чимало конструктивних положень стосовно нової стратегії осмислення категорії автора.

Разом із тим, незважаючи на позитивну динаміку останніх років щодо літературно-теоретичної реактуалізації категорії автора (насамперед в історико-літературному контексті),

теоретик літератури В.Федоров переконливо доводить, що вона „опинилась практично на периферії уваги вчених” [21, с.55]. На думку метра донецької філологічної школи, автор і авторство повинні стати предметом особливої сфери знань („нової філології” або „постфілології” чи „метафілології”), яка б дозволила знайти „адекватний підхід до такої величини”. Виходячи з того, що ні фундаментальне дослідження „автора ... в естетичній діяльності” М.Бахтіна, ні суб’єктно-об’єктна системологія Б.Кормана, „у чистому” вигляді (тобто, тільки в філософсько-методологічній системі координат або лише у межах поетики) не можуть бути релевантними для „вирішення” проблеми автора, В.Федоров репрезентує методику вивчення автора як „онтологічної проблеми”.

Зрештою, підсумовуючи власні спостереження, виокремлюємо загальний вектор осмислення гуманітарною думкою ХХ століття проблеми автора, який умовно можна окреслити теоретичними парадигмами, класифікованими за рівнем визнання / заперечення автора як самостійної літературної категорії. Оскільки жоден „семіотичний механізм не може функціонувати як ізольована, занурена у вакуум система” [15, с.643], услід за Ю.Лотманом, можемо стверджувати, що обидві парадигми у дискурсі авторства вступали в конвергентні відносини між собою, утворюючи на більш високому рівні „біполярну єдність”. Зв’язок репрезентованих в динаміці культурного процесу минулого та початку нового століття одночасно протилежних і взаємодоповнюваних тенденцій – теорії заперечення / визнання автора – дозволяє кожній із них, перебуваючи у стані „структурної антонімії, культивувати власну специфіку й взаємну контрастність” [15, с.643].

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. Тракаты, статьи, эссе / Сост., общ. ред. Г.К.Косикова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – С.387-422.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / Сост. С.Г.Бочаров; Текст подгот. Г.С.Бернштейн и Л.В.Дерюгина; Примеч. С.С.Аверинцева и С.Г.Бочарова. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
4. Большакова А.Ю. Теории автора в современном литературоведении // Известия АН. Серия литературы и языка. – 1998. – Том 57. – № 5. – С.15-24.
5. Габермес Ю. Громадянство і національна ідентичність // Умови громадянства: Зб. ст. / Під ред. В.Стінбергена: Пер. з англ., перед., прим. Іваненко О.О. – К.: Український Центр духовної культури, 2005. – С. 49-70.
6. Деррида Ж. Лингвистика и грамматология // Деррида Ж. О грамматологии / Перевод с франц., вступ. ст. Н.Автономовой. – М.: Ad Marginem, 2000. – С.192-203.
7. Деррида Ж. Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук // Деррида Ж. Письмо и различие / Пер. с франц. А. Гараджи, В. Лапицкого и С. Фокина; сост. и общ. ред. В.Лапицкого. – СПб.: Академический проект, 2000. – С.352-368.
8. Дискусія (Ж. Іпполіт, Ж. Дерріда, Р. Максі, Л. Гольдман, С. Дубровські) // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С.473-477.
9. Дончик В. Виступ на круглому столі „Проблеми висвітлення української літератури другої половини ХХ ст.” // Академічна „Історія української літератури” в 10 томах (Матеріали засідань науково-редакційної комісії, „Круглих столів”, інших наукових обговорень та плани томів) / Упор. Я.Цимбал. – К.: Фенікс, 2005. – С.151-159.
10. Дончик В.Г. 3 потоку літ і літпотоку. – К.: ВД „Стилос”, 2003. – 555 с.
11. Зубрицька М. Передмова до другого видання // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С.263-277.
12. Ильин И. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – М.: Интрада, 1996. – 255 с.
13. Ильин И. Постмодернизм. Словарь терминов. – М.: ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. – 384 с.
14. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / Пер. с франц., сост., вступ. ст. Г.К.Косикова. – М.: ИГ „Прогресс”, 2000. – С.427-457.
15. Лотман Ю.М. Семиосфера. Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки (1968-1992). – СПб.: Искусство – СПб, 2000. – 704 с.
16. Петрушенко В.Л. Свідомість як філософська проблема // Петрушенко В.Л. Філософія: Навчальний посібник. – К.; Львів: Каравела; Новий світ-2000, 2001. – С.285-310.
17. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. – М.: Медиум, 1995. – 416 с.

18. Сивокінь Г. „Самотожність письменника” як методологічна пропозиція // Самототожність письменника. До методології сучасного літературознавства. Колективна монографія / Відп. ред. Г.М. Сивокінь. – К.: Українська книга, 1999. – С.6-21.
19. Созина Е.К. Категория автора в постфиналистскую эпоху // Проблема автора: онтология, типология, диалог. Литературоведческий сборник. – Донецк: ДонНУ, 2006. – Вып. 25. – С.90-112.
20. Ткаченко А. Між Хаосом і Космосом, або у передчутті неоструктуралізму // Слово і час. – 2000. – №2. – С.11-15.
21. Федоров В. Автор як онтологічна проблема // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 55-58.
22. Фізер І. Чи таки смерть автора? (Ретроспективний погляд на тему, що не хоче зникнути) // Слово і час. – 2003. – № 10. – С.50-55.
23. Фрайзе М. После изгнания автора. Литературоведение в тупике? // Автор и текст. Сборник статей / Под ред. В.Марковича и В.Шмида. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 1996. – Вып. 2. – С.25-32.
24. Фигут Р. Автор и драматический текст // Автор и текст. Сборник статей / Под ред. В.Марковича и В.Шмида. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 1996. – Вып 2. – С. 53-83.
25. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет. – М.: Касталь, 1996. – 448 с.
26. Фуко М. Що таке автор? // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С.444-455.
27. Intertextualität: Formen, Funktionen, anglist. Fallstudien / Hrsg. von Broich U., Pfister M. – Tübingen, 1985. – XII. – 373 S.
28. Lindsay A. Death in the FUNhouse. John Barth and Poststructuralist Aesthetics. – N.Y.: Peter Lang, 1995. – 176 p.

SUMMARY

This article is an attempt to underline the general vector of overthinking by humanitarian thought of the XIX-XX century period, the most discussed in literature-theoretical practice the problem - author

Key words: author, scripiter, subject of writing, author’s function, „ bipolar unity”.

Вероніка ЧОТАРІ

© 2009

Науковий керівник д.філол.н, проф. Лановик М.Б.

СПЕЦИФІКА РЕЦЕПЦІЇ КНИГИ ПСАЛМІВ У ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОСТОРИ ЄВРОПИ

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено розкриттю проблеми входження біблійного жанру псалма у європейський літературний простір та його трансформації в різних культурно-історичних умовах. Окреслено специфіку національного перепрочитання псалмової лірики в окремих європейських літературах. Простежено вплив біблійного псалмового дискурсу на становлення візантійської гімнографічної традиції.

Ключові слова: біблійний псалом, літературний псалом, жанр, національна література, контекст, рецепція, адаптація.

Адаптація Книги Псалмів у європейському просторі розпочалася задовго до приходу новозаповітного віровчення на європейські землі. У літературі раннього християнства рівновага між формою та змістом була надто порушена на користь останнього. Дидактична спрямованість творів часто обмежувала поетичні можливості її авторів, позаяк у культурному просторі того часу будь-яке культивування стилістичних елементів розцінювалось як вдавання до непотрібних прикрас. Тлумачення Святого Письма велося, передусім, з гомілетичних позицій, тому переробки книг Біблії переслідували повчальну мету. Поряд із дидактичним трактуванням Святого Письма широкого розголосу в середині II–III ст. н. е. набувало псалмоспівання при міських, «соборних» храмах та монастирях, де згодом склалося та розвинулося добове коло молитов богослужіння. У його основі було покладено саме поезію Книги Псалмів. Інколи до сакральних віршів додавалася